

v obliki keliha. — V pohištvu sl. 39, 40 in 41 se zopet porablja poljudni rezbarski in mizarski motivi v sl. 41 v okviru klasicistične enostavnosti, klasicistično monumentalni, a istotako dekorativno obogačen je osnutek za vel. oltar l. 59 v obliki zaoltarne dekorativne stene, ki se širi zgoraj na strani in se kot baldahin sklanja naprej, na težkem venčnem zidecu vrha pa nosi štiri kolosalne podobe cerkvenih očetov ali sličnega. — Kako družijo monumentalne poteze poljudne lesene arhitekture s sodobnimi nalogami, o tem pričata nagrobni kapeli sl. 64 in 68—70; cerkev sl. 74 in 75 in hiša sl. 126 in 127. Kako izrablja deskovi material, da sam deluje v ploskvah, ki so kvečjemu primitivno konturno oblikovane, pričajo sl. 92, 96—98 in 105. — Sl. 140 s fasado stanovanjske hiše z zidanim pritličjem in lesenim nadstropjem kaže, kako okusno se dajo za sodobnost porabiti motivi stare podeželske arhitekture. Primeri od 157—150 obsegajo sama izvršena dela, najprej društven prapor s trakovi, oblo in alegoričnimi figurami na vrhu (Plečnik-Kastner), notranjščino sobe (Fr. Matuška), fasado, v pritličju zidano, v nadstropju leseno (Plečnik), dvoje peči (Rothmayer), kelih (Plečnik), svečnike (Plečnik), stol (Hilgert), vrsta enodružinskih hiš (Ložek), stojalo z ljudskimi vezinami — »tihožitje« (Plečnik), lesteneč (Plečnik) in prapor Marijine družbe v Ljubljani, postavljen kot dekoracija v leseni notranjščini (aranžma neizrečeno fine občutenosti — Plečnik).

Ta publikacija je dragocena za poznavanje in presojanje Plečnikovih stremeljenj in njegovega razvoja. Kot učitelj umetnoobrtne šole v Pragi nam ga kaže kot popolnoma dozorelega v tem svojem bistvu, v katerem deluje od l. 1922. pri nas. Napram temu, kar dela sedaj on in njegova šola, te osnutke še najbolj razlikuje neka hotena bogata dekorativnost, ki smo jo pri par primerih poudarili in kaže na njegov razvoj pred fazo, ki jo označa ta knjiga. Sicer pa imamo tu že vse danes zanj tako značilne poteze popolnoma izkristalizirane: Antiko kot element formalne discipline, veliko spoštovanje pred naravnim značajem gradiva kot izvor estetskih učinkov in senzacij, neprestano zvezo z ljudsko umetnostjo, ki je poleg antike v tej zbirki nekako osnovna poteza posebno pri pohištvu ter končno pri cerkvenih problemih posebno v tem obdobju še močno beuronskim stremeljenjem sorodno naziranje o značaju cerkvene umetnosti, poteza, za katero sem prepričan, da je v Plečnikovi umetniški miselnosti za njegovo zrelo dobo prav tako osnovna komponenta kot antika, narava gradiva in ljudska umetnost. In kakor smo uvodoma poudarjali, da velika osebnost Plečnika umetnika veže njegovo šolo z njim v nerazdružno enoto, prav tako je ta vse prepajajoča osebnost tisto, ki iz označenih osnovnih elementov ustvarja Plečnikov slog, Plečnikovo sedanjo umetnost.

Ako dela te knjige primerjamo z deli po l. 1921., se prepričamo, da je naš arhitekt ostal v bistvu, kar je bil, da pa je ravno zadnja leta v Pragi s svojim delom za Hradčane doživel nov mejnik, ki sicer ni spremenil temeljev njegove umetnosti, ki je pa s tem, da je njegovo doslej bolj teoretično snovanje nankrat dobilo obsežno realno polje udejstvovanja, napravila skok naprej v dimenzije monumentalnih

konceptov, ki so odslej značilni in merodajni za to, kar je ustvaril v Pragi in v Sloveniji. Dela za ljubljansko mesto ali trgovsko zbornico so neposredni odmev hradčanskih snovanj. In šišenska cerkev svetega Frančiška je neposreden člen v verigi projektov za njegov največji cerkveni projekt, ki se z njim ukvarja njegova praška šola, cerkev na Král. Vínohradih v Pragi. Frst.

KRONIKA

Karl Schönherr

Dne 24. februarja 1929 je poteklo šestdeset let, kar se je (v Axams na Tirolskem) rodil Nemcem uvaževani dramatik, ki tudi našim odrom ni neznan, Karl Schönherr.

Schönherrrovi začetki v prozi in drami so naturalističnega značaja, slike miljeja, a se jim že zgodaj pozna poudarek problema, ki ga nosijo posamezne osebe. Prav po tem poudarjanju problema se je oddaljil od naturalizma in našel nekako svojo odrsko posebnost: naturalistično slikanje, ki se včasih že približuje ekspresionizmu, ob zgostitvi problema na kar najmanj oseb, izolacija problema od življenjske celote in močna dramatska napetost, v kakršno zna brez zastranitev stopnjevati svoje probleme.

Njegovo najboljše delo je pač »Zemlja« (Erde) s svojim problemom kmeta, ki je tako globoko v zemljo pognal svoje življenjske korenine, da shira ob njih mladi rod. Največji vnanji uspeh mu je prinesla drama »Heimat und Glaube«, ki raste iz protireformacijske dileme, ali pustiti vero ali dom. Svojo tehnično zgoščenost je prital do viška v »Ženska vrag« (Weibsteufel), »Otroška tragedija« (Kindertragödie) po tri osebe in »Ese — dve osebi. Najboljši je tam, kjer govori iz njega tirolska zemlja, dočim so njegovi življenjski problemi prav zaradi prevelike izoliranosti in zgoščenosti nekako shematični in neživljenjski, čeprav odrsko zelo učinkoviti. J. Š.

Bernhard Kellermann

Ob njegovi petdesetletnici se ga literarni svet spominja zlasti zaradi njegovega senzacionalnega romana »Tunel«, ob katerem smo doživeli literarno posebnost dveh istodobnih prevodov tudi Slovenci. Po vrsti romanov, v katerih nam slika človeka na usodni poti življenja in ljubezni, v katerih ni skoraj nikakega vnanjega dogajanja, je njegov roman »Tunel« (1915) nepričakovan obrat k energiji, s kakršno vodi sebe in življenje in gospodari svetu; nikake sentimentalnosti, nikake usodnosti, sama energija in gospodarska realnost je zgostila dejanje novega romana, ki je doživel svetoven sloves. — Vojna je zapustila pri njem sledove v poročilih z bojišč, »Kriegsbücher«. S svojim »Der neunte November« je zgoščenost dejanja stopnjeval skoraj do kina in nam v dveh vzporedno tekočih dejanjih skušal ponazoriti svet starih, ki žive v vojni, in svet mladih, ki hrepene po novem svetu ljubezni in miru. Zgodovinski snovi ni dorasel, kakor kažejo »Die Wiedertäufer von Münster« (1925). J. Š.